

UNELE CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII ȘI ROLUL ACESTUIA ÎN ASIGURAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR

Augustin Vasile FĂRCAȘ, PhD, Dimitrie Cantemir University of Tîrgu Mureș
Lică FĂRCAȘ, PhD, Dimitrie Cantemir University of Tîrgu Mureș

Abstract: We start from the optimistic premise that the present study will arouse interest, at least, through the chosen subject. We consider that in any democratic system the judicial act, as an ensemble of structures that contribute to the administration of justice, is an essential component of civilization and social progress.

No state can exist without justice, and without justice there can be no real and effective democracy. We would like to add that an independent and efficient justice is the greatest guarantee of the rule of law. Justice is the one which ensures the defense of social values in a democratic state, fights for promotion and protection of fundamental human rights. It is therefore, one of the central pieces in the rule of law and in its consolidation.

The risk that justice would be thrown into the whirl of political battles is somehow diminished by the foundation of the Superior Council of Magistracy. The constitutional text, approved by the law of the revision of Constitution, brings lots of news, among which we would like to mention: the Superior Council of Magistracy is raised at the status of sole authority in guaranteeing the judicial independence; the number of members in the Council is increased and two representatives of the civil society are introduced in its composition; the tenure of the members in the Council is modified from 4 to 6 years.

Keywords: role, independence, judge, justice, C.S.M,

Preliminarii

Este elocvent faptul că justiția s-a impus ca o idee și realitate în care oamenii cred, pentru că-i poate apăra atunci când drepturile și interesele legitime le sunt încălcate. *Fiat justiția pereat mundus*, a devenit dictonul preferat în legătură cu înfăptuirea actului judiciar.

În opinia noastră, justiția modernă necesită o adevărată independență a puterii judecătorești. În ceea ce privește, independența judecătorului, precizăm, că în statul de drept [astfel cum prevede art. 1 alin. (3) din Constituție] judecătorul are un rol hotărâtor, deoarece statul de asemenea tip nu poate funcționa cu adevărat, în materie judiciară decât sub controlul unui judecător, ceea ce implică faptul ca el să-și poată impune puterea de control în raport nu numai cu cetățenii, ci și cu puterea legislativă și cea executivă. Paradoxul judecătorului constă în faptul că judecătorul depinde de stat, de celelalte puteri dar trebuie să le și controleze; el reprezintă atât puterea cât și contra - puterea; el întruchipează dualitatea drept/forță. În trilogia clasică a puterilor se spune că puterea judecătorească se situează pe locul al treilea, ceea ce nu înseamnă, însă, că este inferioară celorlalte puteri, ci mai puțin periculoasă în ce privește abuzul de putere, deoarece scopul său nu constă în comandă, ci în control, în verificarea aplicării și respectării dreptului, nu constituie o forță care urmărește să obțină puterea politică, ci o frână. Tocmai datorită specificului activității judecătorului, trebuie să i se asigure garanții față de celelalte puteri, care se pot rezuma la independența și imparțialitatea judecătorilor.

Altfel spus, independența și imparțialitatea justiției constituie garanția sub aspect juridic a ordinii constituționale¹. Această independență se realizează prin înființarea unui organism al judecătorilor, denumit în sistemul juridic românesc actual Consiliul Superior al Magistraturii.

Acest principiu este statornicit și în dispozițiile Legii pentru organizarea judecătorească nr. 92/1992 modificată prin Legea 142/1997, și reluat de Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară. În conformitate cu această lege, obiectivul structurii și competențelor instanțelor judecătorești din România este respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, astfel cum sunt prevăzute în documentele juridice internaționale pertinente.

Consiliul Superior al Magistraturii și rolul acestuia în asigurarea independenței judecătorilor

În lumina reglementărilor art. 133 alin. (1) din Constituției României din 1991, acest organism, are rolul de a garanta independența justiției. El se impune, prin atribuțiile sale², între puterea judecătorească și puterea legislativă ori executivă, pentru ai scuti pe judecători de presiuni, promisiuni de avansare etc., care ar afecta independența și imparțialitatea lor. Dispoziția constituțională se regăsește și în art. 1 alin. (2) din Legea nr. 304/2004³.

Este de remarcat faptul că, dispoziția constituțională o întâlnim și în art. 1 alin. (1) din Legea nr. 317/2004⁴, iar, potrivit art. 1 alin. (2) din această lege, Consiliul Superior al Magistraturii este independent și se supune în activitatea sa numai legii. Membrii Consiliului Superior al Magistraturii răspund în fața judecătorilor și procurorilor pentru activitatea desfășurată în exercitarea mandatului. Art. 30 alin. (1) și (2) din legea privind Consiliul Superior al Magistraturii, face din acest reprezentant al autorității judecătorești din România garantul independenței justiției, asigură funcționarea eficientă a sistemului judiciar și respectarea legii în desfășurarea carierei profesionale a magistraților.

Trebuie remarcat însă faptul că, art. 30 alin. (1) din Legea nr. 317/2004, îi conferă Consiliului Superior al Magistraturii dreptul și impune chiar și obligația de a se sesiza și din oficiu pentru a apăra pe judecători și procurori împotriva oricărui act care le-ar putea afecta independența sau imparțialitatea ori ar putea crea suspiciuni cu privire la acestea.

Încheind aceste câteva considerații, va trebui să subliniem că, alin. (2) al art. 30 din Legea nr 317/2004, detaliază dreptul judecătorilor și procurorilor de a se adresa Consiliului

¹ A se vedea: I. Muraru, E. S. Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 1222.

² În conformitate cu art. 134 din Constituția României, Consiliul Superior al Magistraturii are următoarele atribuții, astfel: Consiliul Superior al Magistraturii propune Președintelui României numirea în funcție a judecătorilor și a procurorilor, cu excepția celor stagiați, în condițiile legii; Consiliul Superior al Magistraturii îndeplinește rolul de instanță de judecată, prin secțiile sale, în domeniul răspunderii disciplinare a judecătorilor și a procurorilor, potrivit procedurii stabilite prin legea sa organică. În aceste situații, ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție nu au drept de vot; Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii în materie disciplinară pot fi atacate la Înalta Curte de Casație și Justiție; Consiliul Superior al Magistraturii îndeplinește și alte atribuții stabilite prin legea sa organică, în realizarea rolului său de garant al independenței justiției.

³ A se vedea, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 576 din 29 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare, care în art. 1 alin. (2) prevede: „Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției”.

⁴ A se vedea, Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 559 din 1 iulie 2004, cu modificările și adăugirile ulterioare, care în art.1 alin (1) stipulează: „Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției”.

Superior al Magistraturii în ipoteza vizată de alineatul precedent. În asemenea împrejurări, Consiliul Superior al Magistraturii poate dispune, după caz, verificarea aspectelor semnalate, publicarea rezultatelor acesteia, poate sesiza organul competent să decidă asupra măsurilor care se impun sau poate dispune orice altă măsură corespunzătoare.

În legătură cu prevederile Legii analizate mai sus, mai trebuie precizat că, legislația privind Consiliul Superior al Magistraturii a suferit modificări prin Legea nr. 137/2013 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 23/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, precum și pentru prorogarea termenului prevăzut la art. III din titlul XVI al Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniul proprietății și justiției, precum și unele măsuri adiacente⁵.

În cadrul actului normativ, indicat mai sus, se arată, că: „alin. (1) al art. 54 din Legea nr. 317/2004 se modifică”, și va avea următorul cuprins: „Durata mandatului membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii este de 6 ani, fără posibilitatea reînvestirii. Judecătorii și procurorii, membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, au calitatea de demnitari”.

Legea Fundamentală din 1991 revizuită anul 2003, a ținut să reglementeze în mod amănunțit structura Consiliului Superior al Magistraturii și, după ce stabilește că el este alcătuit din 19 membri, arată de unde provin aceștia⁶:

a) 14 sunt aleși în adunările generale ale magistraților și validați de Senat; aceștia fac parte din două secții, una pentru judecători și una pentru procurori; prima secție este compusă din 9 judecători, iar cea de-a doua din 5 procurori.

Trebuie să observăm însă că, deși din text ar rezulta că sunt adunări generale comune, ale judecătorilor și procurorilor, în realitate, așa cum prevede art. 6 alin. (1) din Legea nr. 317/2004, alegerile se fac în adunările generale ale judecătorilor și în adunările generale ale procurorilor.

b) 2 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înalta reputație profesională și morală, aleși de Senat; aceștia participă numai la lucrările în plen.

Este important de subliniat faptul că, în strategia de reformă a sistemului judiciar din anii 2003-2007⁷ se preciza că pentru a evita pericolul corporatismului, din Consiliul Superior al Magistraturii trebuie să facă parte, după modelele europene consacrate, și personalități ale societății civile, din afara magistraturii. Numai că transpunerea în plan constituțional (în anul 2003) și legal (Legea nr. 317/2004) a bagatelizat această idee, din moment ce textele au stabilit doar doi reprezentanți ai societății civile, iar aceștia nici nu participă la lucrările din secții, ci numai la cele din plen. Situația a devenit și mai gravă după modificarea Legii nr. 317/2004 în anul 2005, când numeroase atribuții ale plenului au trecut la secții, astfel că în aceste condiții nu se poate vorbi de un dialog real cu societatea civilă și, de ce nu, de un control al acesteia. La aceste constatări, adăugând că modelul legiuitorului român este mult depășit în această privință, iar reforma constituțională din anul 2003 este chiar mai retrogradă, întrucât este lipsită de flexibilitate, de vreme ce a stabilit componența Consiliului Superior al

⁵ A se vedea, Legea nr. 137/2013, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 256 din 8 mai 2013.

⁶ A se vedea, I. Muraru, E. S. Tănăsescu, op. cit., p. 1262.

⁷ A se vedea, Hotărârea Guvernului nr. 1052/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 649 din 12 septembrie 2003.

Magistraturii, renunțând la sistemul mai flexibil al Constituției în redactarea sa originală, care permitea stabilirea unei atari componente prin lege organică.

c) ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Din textul citat mai sus, rezultă că aceștia sunt membrii de drept ai Consiliului Superior al Magistraturii și participă la ședințele din plen, iar în secții, cu excepția ministrului justiției, care participă la ambele, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție participă la secția pentru judecători, iar procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție la cea pentru procurori. Acești membrii nu au drept de vot în situațiile în care secțiile îndeplinesc rolul de instanță de judecată în domeniul răspunderii disciplinare [art. 3 lit. c) și art. 28 alin. (1) și (2) din Legea nr. 317/2004].

Se impune următoarea precizare: din art. 133 alin. (2) din Constituție rezultă că, Președintele României nu este membru al Consiliului Superior al Magistraturii, nici chiar de drept, dar art. 133 alin. (6) din Legea fundamentală, ca și art. 25 din Legea nr. 317/2004, stabilește că acesta prezidează lucrările Consiliului Superior al Magistraturii la care participă. Deși textele din Constituție care reglementează activitatea președintelui României (Capitolul II din Titlul III) nu stabilesc, între atribuțiile sale, posibilitatea de a participa la lucrările Consiliului Superior al Magistraturii, cum o face art. 87 în cazul ședințelor de Guvern, acest lucru rezultă implicit din art. 133 alin. (6) al Constituției. Este doar o problemă de tehnică legislativă, deoarece este firesc că din moment ce prezidează lucrările poate să și participe la ele, însă fără drept de vot, ca și în cazul ședințelor de Guvern, deoarece, în caz contrar, ar răspunde solidar cu membrii Consiliului Superior al Magistraturii pentru hotărârile și măsurile adoptate, ceea ce este inadmisibil⁸. Din analiza textului constituțional mai rezultă că Președintele României poate participa numai la ședințele Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, nu și la ședințele secțiilor.

Este de remarcat faptul că, prin modificarea Legii nr. 303/2004⁹ în anul 2005 s-a renunțat la noțiunea de magistrați și se vorbește distinct de judecători și procurori. Actul normativ menționat folosește izolat, în art. 1, noțiunea de magistratură, care este activitatea judiciară desfășurată de judecători în scopul înlăturării justiției și de procurori în scopul apărării intereselor generale ale societății, a ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Trebuie precizat, de asemenea, că potrivit art. 75 alin. (1) din Legea nr. 303/2004. *Consiliul Superior al Magistraturii are dreptul și obligația de a apăra judecătorii și procurorii împotriva oricărui act care le-ar putea afecta independența sau imparțialitatea ori ar crea suspiciuni cu privire la acestea.* Legea îi conferă judecătorului și procurorului posibilitatea de a se adresa Consiliului Superior al Magistraturii, spre a lua măsuri necesare, ori de câte ori consideră că, *independența și imparțialitatea le sunt afectate în orice mod prin acte de imixtiune în activitatea profesională* - [art. 75 alin. (2) din Legea nr. 303/2004].

⁸ A se vedea: M. Constantinescu, A. Iorgovan, I. Muraru, E. S. Tănăsescu, *Constituția României revizuită. Comentarii și explicații*, Editura All Beck, București, 2004, p. 146.

⁹ A se vedea, Legea nr. 303/2004 privind statutul magistraților, publicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 576 din 29 iunie 2004, republicată în „Monitorul Oficial al României” nr. 826 din 13 septembrie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

Trebuie remarcat faptul că, competențele atribuite Consiliului Superior al Magistraturii privind apărarea corpului magistraților împotriva oricărui act care ar putea influența independența sau imparțialitatea acestora în înfăptuirea justiției, asigurarea carierei magistraților, precum și examinarea și soluționarea problemelor disciplinare sau a faptelor de altă natură, conduc la consolidarea unui corp profesional cu rol esențial într-un stat de drept.

În încheierea acestor considerații se cuvine să fie făcute câteva observații și asupra modului de recrutare a judecătorilor și a procurorilor în vederea numirii.

În România recrutarea judecătorilor se face pe bază de concurs, iar numirea judecătorilor, cu excepția celor stagiați, se face de către Președintele țării. Pentru a evita, însă, neajunsurile care pot exista datorită numirii de către puterea executivă, Constituția a reînființat, Consiliul Superior al Magistraturii care face propuneri în vederea numirii, potrivit art. 125 alin. (2) din Constituție.

Din textul citat mai sus, rezultă că propunerile de numire, precum și promovarea, transferarea și sancționarea judecătorilor sunt de competența Consiliului Superior al Magistraturii în condițiile legii sale organice.

Potrivit art. 134 alin. (1) din Constituție: „Consiliul Superior al Magistraturii propune Președintelui României numirea în funcție a judecătorilor și procurorilor, cu excepția celor stagiați, în condițiile legii”.

Sub acest aspect, apreciem că, trebuie să se aibă în vedere faptul că, recrutarea și formarea profesională în vederea ocupării funcției de judecător sau procuror se realizează pe bază de concurs prin Institutul Național al Magistraturii. Legea nr. 303/2004 enumeră în art. 14, condițiile¹⁰ pentru admiterea unei persoane la Institutul Național al Magistraturii.

În opinia noastră, demnitatea de magistrat, una dintre cele mai importante într-un stat de drept, trebuie să fie onorată printr-o înaltă competență profesională și printr-o probitate morală ireproșabilă. Tocmai pentru a obliga magistrații să-și păstreze același statut moral pe toată durata investiției lor în funcție, art. 34 din Legea nr. 303/2004 impune obligativitatea depunerii unui jurământ¹¹.

Considerăm că, nedepunerea jurământului de către un magistrat atrage după sine nulitatea numirii în funcție. Deși legea nu o mai spune în mod direct, consecința firească a unei asemenea numiri, în ipoteza în care ea ar fi fost făcută, este nulitatea actelor îndeplinite de acel magistrat¹².

În conformitate cu prevederile art. 21 din Legea nr. 303/2004, la judecătorii și la parchetele de pe lângă acestea pot funcționa judecători și procurori stagiați. Aceștia sunt numiți în funcție de către Consiliul Superior al Magistraturii, pe baza mediei generale obținute prin însumarea mediilor de la sfârșitul fiecărui an de studiu și de la examenul de absolvire al

¹⁰ Să aibă cetățenia română, domiciliul în România și capacitate deplină de exercițiu; să fie licențiat în drept; să nu aibă antecedente penale sau cazier fiscal; să cunoască limba română; să fie aptă din punct de vedere medical și psihologic, pentru exercitarea funcției.

¹¹ Conform textului menționat, jurământul are următorul conținut: „Jur să respect Constituția și legile țării, să apăr drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, să-mi îndeplinesc atribuțiile cu onoare, conștiință și fără părtinire. Așa să-mi ajute Dumnezeu”.

¹² A se vedea, art. 7 din Decretul - Lege nr. 1285/1958 din Argentina care cuprinde soluții similare, apud I. Leș, *Instituții judiciare contemporane*, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 182.

Institutului Național al Magistraturii. Magistrații stagiaari sunt obligați să efectueze un stagiu de un an¹³.

Se impune a face precizarea că, la terminarea stagiului magistrații sunt supuși unui examen de capacitate. Examenul de capacitate se organizează anual de Consiliul Superior al Magistraturii, prin intermediul Institutului Național al Magistraturii. Comisia pentru examenul de capacitate al judecătorilor și comisia pentru soluționarea contestațiilor sunt alcătuite din judecători de la Înalta Curte de Casație și Justiție, judecători de la curțile de apel și formatori de la Institutul Național al Magistraturii, numiți prin hotărâre a Consiliului Superior al Magistraturii.

Este necesar să se sublinieze de asemenea că, potrivit art. 30 alin. (2) din Legea nr. 303/2004, candidații declarați admiși la examenul de capacitate au dreptul, în ordinea mediilor, să-și aleagă posturile, în termen de 15 zile libere de la publicarea acestora în „Monitorul Oficial al României”, Partea a III-a. Candidatul care nu și-a exercitat dreptul de alegere în termenul prevăzut de lege i se propune, din oficiu, un post de către Consiliului Superior al Magistraturii. Refuzul de a accepta propunerea este considerat demisie.

În același timp, arătăm că, în realizarea rolului său de garant al independenței justiției, Consiliului Superior al Magistraturii îndeplinește formalitățile legale pentru numirea judecătorilor și procurorilor care au fost declarați reușiți la examenul de capacitate, în termen de maximum 30 de zile de la data validării examenului de capacitate.

Împărtășind punctul de vedere al profesorului Tudor Drăganu¹⁴, considerăm că recrutarea judecătorilor și a procurorilor în vederea numirii ar trebui să se facă prin concurs, desfășurat în fața unor comisii formate din personalități de înalt prestigiu profesional și moral, aparținând corpului magistraților și al cadrelor didactice universitare.

În lumina precizărilor făcute mai sus, concluzia ce se impune este că, legislația română consacră așadar garanțiile independenței la nivelul standardelor internaționale. Este semnificativ și faptul că în art. 152 alin. (1) din Constituție se prevede că, printre altele, independența justiției nu poate forma obiectul revizuirii acesteia, adică a Constituției.

¹³ În unele țări durata stagiului este diferită. Astfel, în Belgia durata stagiului este de trei ani (art. 259 §2 din Codul judiciar belgian). Ibidem.

¹⁴ A se vedea: T. Drăganu, *Introducere în teoria și practica statului de drept*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 68.